

Маргарет Мацантини - „Прелест“

БЕШЕ СИН НА ПОРТИЕРА. Баща му имаше ключ от нас и когато заминавахме някъде, ходеше да полива саксиите на майка ми. По едно и също време над входа ни били закачени две сини панделки – неговата била малко по-избеляла от моята, защото беше по-голям с няколко месеца. През цялото ни детство се срещахме: той надолу, аз нагоре по стълбите. В двора, където една висока палма полюшваше спокойствието на старите наематели, беше забранено да се играе. Жилищата бяха строени по фашистко време близо до река Тибър. От прозореца го виждах как се шмугва с топката под мишница в тръстиките покрай реката.

Майка му чистеше офиси рано сутрин. Той си беше създал ред: будеше се с будилник, отваряше хладилника, сипваше си чаша мляко. Нагласяше добре баретата, закопчаваше палтото. Всеки ден се засичахме горе долу на същото място. Аз изглеждах много по-сънен от него. Водеше ме майка ми за ръка, а той винаги беше сам. Здравсти. Следваше го миризма на мазе, на градски подземия. Правеше три стъпки и подскачаше. Три стъпки и подскок.

Нямах братя и сестри. Прекарвах си времето самичък, легнал на килима с някоя фигурка в ръце, с която да се стреляме и да се бием. В съботните следобеди майка ми ме водеше в библиотеката или на театър. Само в неделите се събираха и двамата ми родители. Баща ми купуваше вестници и ги четеше по кожените дивани на клуба, където обядвахме. Понякога обаче карахме колело и той се спираше до реката да ми покаже птиците, които се оставяха на течението да ги отнесе към морето.

Хранех се в кухнята с безплатни и безвкусни ястия, седнал срещу поредната прислужница, която обикновено шеташе с гръб към мен. Те се сменяха често, но за мен си беше все същата: добродушен враг, дал на майка ми възможността да ме изостави през цялото ми детство. Жоржет беше архитектка, но не упражняваше професията си; беше активистка на „Италия Ностра“, обхваната от спорадична страст към всякакви форми на културно доброволчество, така че никога нямаше точен график.

Прибираше се вкъщи, събуваше си обувките и разказваше на баща ми за озарените си срещи и за битките, които водеше срещу събарянето на културно-историческите сгради из центъра. Беше белгийка със скромнен произход, дъщеря на италиански емигранти; на тази възраст гладът ѝ за префинена интелектуална храна, каквато бе липсвала в детските ѝ години в непретенциозния им кантонерски дом, се беше изострил.

Баща ми, напротив, беше мълчалив човек с монотонно ежедневие. За мен не представляваше интерес като противник, все едно бе свалил гарда. Силно обичаше майка ми и когато я гледаше, също като мен се прехласваше: екзотична птичка, влязла по погрешка в къщата, колкото да попърха малко в затвореното пространство и да ни остави без дъх.

Стълбищната площадка беше елипсовидна, на чернозелени ромбоидни фигури, перилата бяха украсени с бронзови елементи, а асансьорът представляваше елегантна кабина от черешово дърво и стъкло, която се виждаше, докато се издига между етажите. Черните кабели на механизма се приплъзваха бавно с добре смазано движение. Гостите можеха да се огледат в огледалото, да си оправят ревера или израза на лицето по време на асансьорното изкачване, което ги извисяваше над света, изправяше ги за кратко пред самите себе си във величествената кабина, която с миризмата на восък за полиране на дърво и с приглушеното си осветление напомняше на изповедалня. Съдебната палата беше само на няколко преки, така че на нашия етаж се намираще офисът на един нотариус, а на горния – кантората на известен адвокат.

Прекарах детството си в опити да си представя хората, които се изкачваха нагоре – лицата, дрехите, чувствата им.

Спирам се на асансьора, защото той представляваше механичната връзка между долу и горе, между улицата и апартамента ни, между шума и тишината на празните пространства. Семейството на портиера нямаше причина да го използва. Те единствени живееха на приземния етаж; тъмни стълби водеха към мазетата, откъдето се влизаше в тяхното помещение. Така и не ги видях да влизат или да излизат. Много рядко в някой съботен следобед се случваше да ги срещна, когато се връщаха от склада на едро, от който пазаруваха за цял месец; бащата носеше на гръб опаковки с домати консерви и евтино олио. Децата бяха прилично облечени с подплатени зимни якета, по-голямото момиче имаше бели пухкави наушници. За разлика от брат си, вдигаше очи да ме погледне; виж, тя, изглежда, беше готова да поеме предизвикателството на срещата с един различен свят. Любопитен заек, готов да подуши едно бъдеще във от клетката. Не и Костантино, не помня да съм зървал някога лицето му. Само гръба – приведен, мек и едър. Изнизваше се. Бързаше да се изниже. Сигурно това им беше свободният ден, денят за забавления.

Представях си влажния им дом, разни некачествени храни, пръснати по найлоновата покривка на синкавите треперливи отблясъци от телевизора. Бащата пушач с петно от псориазис на челото, майката, ниска като тирбушон, постоянната миризма на белина, с която миеше стълбището и която сигурно вече се беше втрила в кожата ѝ, ръцете ѝ, зачервени чак до напуканите лакти. И все пак всяка вечер в шест, когато портиерната затваряше, те се събираха заедно под неоновото осветление с домашните за писане на кухненската маса.

Аз учех на пода с гръб, залепен за стената до входната врата; трябва да съм оставил отпечатък на тази стена, като в някоя конюшня там, където конят опира задницата си. Просто бе най-близкото място до света, до шумовете на живота. Къщата беше празна, светеше само една стая в дъното, където прислужницата гладеше. Силует на жена, която не беше майка ми. Като плашило наред лозе. Предпочитах да съм сам, да приема жестокостта на изоставянето вместо тази измамност. Италия, страна на емигранти, беше започнала по това време да посреща първите миграционни вълни. Когато старата прислужница от Сардиния си замина, Жоржет отвори врати за сомалийки, магребки, еритрейки. Повери ме на миризмите им, на усмивките им на африкански маски. Бях идеалното дете за всяка чуждестранна прислужница – едно тяло, тихо и почти невидимо. Пристъпвах към пералното помещение, обзети от притъпена носталгия. Това ми бе първото упражнение по човешки взаимоотношения – потапах се в карираните им престилки, но запазвах дистанция в компанията на техните присъствия, отдалечени на цели цивилизации. Научих, че гладчната дъска е магическото владение на живота им, че топлината, съчетана с повторението на жеста, им дава възможност да избягат от реалността, да подхванат прекъснатите си съдби, да се пренесат в наколното жилище или на мърлявия пазар за семена и кози. Понякога ми показваха снимки на децата си: виждах загрубели от бедност муцуни, застинали в поза.

Прилепнал за пода до вратата, откъдето не можеха да ме помръднат, се оставях да ме понижат сенките, да ме обгърне мракът. Очаквах завръщането на майка ми, стройните ѝ прасци, полите на палтото ѝ, гласа на единствената жена, която имаше право да обитава този дом и която заемаше изцяло сърцето ми. Дори да бях сърдит, нуждата от нея, самата мисъл, че пак ще я видя, ме караха да се разтапям в сълзи, в най-нежни изживявания на любов и утеха. Лежах проснат до вратата като кука черупка, опразнена посредством злокобни ритуали, и единствената ми мисъл беше да не би да ѝ се случи нещо. Всяко помръдване на асансьора водеше до дълга пауза, до мъчителен трепет,

последван от спиране на дишането, по време на което се молех и се превръщах в покорна мишка, очакваща сиренцето. Ах, колко добре познавам онзи звук на желязо, прекъсващо движението си, на дърво, притварящо се меко! До края на дните ми ще ме преследват звуците на примаяло очакване, правото на което е отказано, отхвърлено. Крачки, които сякаш се приближават, за да се отдалечат безмилостно към друга врата, към друго семейство.

Баща ми ме заварваше в тази свита поза и си мислеше, че това е моя система за запаметяване, на пода, с учебниците върху сгънатите колене. Той беше дерматолог; връщаше се вкъщи бледен, приличен на парче сварено месо, загубило плътност; придвижваше се в бульона на познатите пространства, включваше лампа, закачаше шлифера си.

– Разкажи ми нещо, Гуидо, какво прави днес?

Нямаше значение, че не му отговарям. Следвах го, окуражен от присъствието му, но беше като да пристъпваме заедно на погребално шествие, сякаш животът на всеки от нас следваше нейното отсъствие. Често се случваше да вечеряме сами, когато задълженията на Жоржет я задържаха до късно.

Борех се със съня до невъзможен предел. После се строполявах като прострелян в бой. Знаех, че дори в сърцето на нощта тя няма да пропусне да се наведе над леглото ми и да ме целуне, да потърка нос в косата ми, да преброи разтворените пръсти на ръката ми. Погребан жив в съня, сънувах любовта ѝ, която пристигаше твърде късно, когато вече не можех да се събудя, и болката, че няма да мога да ѝ се насладя съзнателно, в реалните ѝ измерения, ме довеждаше до плач.

Брат ѝ Дзено живееше два етажа над нас, в една мансарда, която навяваше усещане за застояла позлата, за късен римскоимперски стил.

Беше специалист по история на изкуството – висок и едър мъж, излъчващ мрачна страст; очите му блестяха като стоманени топчета, с прогарящ поглед. Завесите в дома му винаги бяха пуснати, а пространството вътре изцяло запълнено с каталози на антики и с натрупани едно върху друго платна, обитавано само от скулптури и техните сенки. Приемаше търговци, художници с налудничави погледи, синеоки църковни служители. Ватиканът беше на метри разстояние по въздух, от терасата на кабинета му се виждаше куполът на „Свети Петър“, светлинните отвори върху кръглия свод, полетът на птиците наоколо.

Той ми преподаде един от първите уроци по изкуство. Един ден, в който духаше леден вятър, ме държа навън, докато настивах, без да допусне отстъпление към топлината вътре. Размахваше ръце в притъмнялото небе и ми разказваше за рисунъка на Браманте, за жалкия проект на Сангало с неговите безвкусни странични сводове, изкъртени от Микеланджело, който се върнал към идеята за ролята на централния купол в базиликата. Беше ерген и изпитваше погнуса от деца, но в онзи ден – бях около осемгодишен – явно му се бях сторил достатъчно пораснал за начало на интелектуална връзка. Възнамеряваше да ме моделира, което беше желанието на майка ми открай време.

Имаше си приятелка, висока и кльощава, която се въртеше около него като ранен жираф и която той никога не водеше на семейни събирания. За вуйчо ми се грижеше Жоржет. Не знам много за живота им на брат и сестра. У нас никога не се е говорило много. Знам, че твърде рано останали сираци, че Дзено сключил тлъста сделка, като продал една картина от някаква свещеническа обител във Валония, и се появил пред сестра си с Порше 550 кабриолет, същото като онова, с което се разбил Джеймс Дийн; после напуснали Белгия и се завърнали в Италия. Майка ми се омъжила, но си останали все така близки – една от онези неразрушими връзки, подхранвани от тъмата на

спомените. Жоржет се занимаваше с кореспонденцията му, организираше срещите му, придружаваше го по конференциите, на които той изнасяше лекции, из разни университети, аукционни къщи, планински и морски хотели. Отваряше вратата на изпаднали благородници с предмети от семейните им колекции, увити във вестници, под мишница и на галеристи от центъра, дошли за експертиза. Дзено си сваляше очилата, доближаваше оголените си зеници до произведенията, обикаляше ги, подушваше ги, буквално. Фокусираше се винаги далеч от предния план, върху страничен детайл, върху невидима мазка на четката във фона. Красотата можеше да го разчувства, но и лесно се гневеше. Ненавиждаше разрезите на Фонтана и всички специалисти. Понякога хармоничната атмосфера в дома му се пропукваше, оттам се разнасяха страховити крясъци и някой посетител се измъкваше на заден ход с риск да се прекатури по стълбите.

Като изключим твърдата длан, положена на главата ми в края на коледна вечер, нямам спомен за жестове на привързаност към мен, единствения му племенник. Това, че майка ми толкова много го обичаше, ме изпълваше с плаха възхита и няма ревност. Баща ми също някога имал брат, но той умрял съвсем млад. Останала му беше една сестра, Еуджения, която бе с къса прошарена коса и се обличаше като мъж, омъжена, но без деца. Бяхме семейство от строги и екстравагантни възрастни и безброй старци. На мен, самотното дете, гледаха с уплах като на някое кафкианско насекомо, което можеше да нарасне до гигантски размери и да ги разкъса. Получавах обезсърчителни подаръци – домина, чадъри.

Веднъж вуйчо Дзено ми подари мраморна мозайка за сглобяване. В края на един изпълнен с тъга следобед вдигнах свръхтежката кутия и я запратих през прозореца. Проследих полета ѝ през процепите на щорите и видях как се отвори, а парчетата се изсипаха и пръснаха из двора. Забелязах, че портиерът, застанал край цветните лехи, гледаше нагоре, и се дръпнах назад. По онова време мечтаех за самоубийство. Никога не съм искал толкова много да се самоубия, както в детството си. Изхвърлянето на мозайката беше като репетиция за смъртен сблъсък. После звънецът иззвъня.